

Information om märkning av vissa tobaksprodukter

Länsstyrelsen vill med denna skrift vägleda kommun, polis och näringsidkare om korrekt märkning av förpackningar till så kallad råtabak/råtabakspill samt informera om hur tillsynsmyndigheter kan agera om dessa tobaksprodukter påträffas.

Vem ansvarar för märkningen av tobaksprodukterna

Det är tillverkaren som ska se till att tobaksprodukterna är korrekt märkta. Ansvaret för att alla tobaksvaror är märkta på korrekt sätt när de sedan tillhandahålls konsumenter är dock den enskilde tobakshandlaren. Detta innebär att det är den enskilde handlaren som säljer felaktigt märkta tobaksprodukter till konsumenter som kan dömas till böter eller fängelse.

Tobakslagen (1993:581)

10 § Tillverkare och importörer svarar för att förpackningar till tobaksvaror och örtprodukter för rökning förses med hälsovarningar.

11 § Om en förpackning till en tobaksvara eller en örtprodukt för rökning saknar hälsovarning eller om denna är uppenbart oriktig, får varan eller produkten inte tillhandahållas konsumenter på marknaden.

27 § Den som uppsåtligen i strid med förbudet i 11 § tillhandahåller tobaksvaror som saknar föreskriven hälsovarning eller säljer tobaksvaror i strid med förbud som har meddelats enligt 20 a §, döms för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Hur ska olika så kallade råtabaksvaror märkas med hälsovarning

Tobak odlas eller importeras av tobaksprodukttillverkare i olika former, allt ifrån stora blad till mer finfördelad tobak. Tillverkaren av tobaksprodukter tillverkar därefter färdiga tobaksvaror för konsumenter av det, exempelvis cigaretter, snus eller tobak till vattenpipa.

Det förekommer även att tobaksprodukttillverkare säljer tobak, utan att först själva ha förädlad tobaken till en slutprodukt. I handeln och av allmänhet kallas detta för råtabak eller råtabakspill och säljs oftast i större förpackningar, i plastlådor eller påsar. Så kallad råtabak/råtabakspill kan exempelvis inte användas som snus innan det har förädlats av konsumenten.

Det händer att tillverkaren på förpackningen skriver ”Endast för snustillverkning”, vilket tyder på att det inte är färdigt snus som konsumenten köper, utan det är tänkt att konsumenten själv ska tillverka sitt snus av produkten. Även om tillverkaren har skrivit att produkten är till för snustillverkning, kan i vissa fall konsumenten använda tobaksprodukten till att själv tillverka andra tobaksvaror, till exempel cigaretter eller

vattenpipstobak. Torkad tobak är väldigt skör och är lätt att med hjälp av fingrarna smula till lämplig storlek för tillverkning av cigaretter.

Enligt 9 § tobakslagen ska alla förpackningar till tobaksvaror som är avsedda att tillhandahållas konsumenterna ha hälsovarningar. Hälsovarningarna ska vara utformade på olika sätt beroende på vilken produkt det är.

I Folkhälsomyndighetens föreskrifter om utformning av hälsovarningar och hälsovarningars placering på förpackning till tobaksvaror (HSLF-FS 2016:46) delas utformningen av hälsovarningar upp i tre kategorier:

1. Hälsovarningar på förpackningar till cigaretter, rulltobak och tobak för vattenpipa.
2. Hälsovarningar på förpackningar till andra tobaksvaror för rökning.
3. Hälsovarningar på förpackningar för rökfria tobaksvaror.

I samma föreskrifter finns definitioner av vad de olika tobaksvarorna är. Definitionerna har sin grund i EU:s tobaksproduktdirektiv 2014/40/EU. Det finns dock inte någon definition, vare sig i tobaksproduktdirektivet, i tobakslagen eller i föreskrifterna på råttobak eller råttobaksspill. Korrekt benämning på dessa tobaksvaror är oftast rulltobak. Enligt tobaksproduktdirektivet beskrivs rulltobak som tobak som konsumenterna eller återförsäljningsställen kan använda för att göra cigaretter.

Hälsovarningar på förpackningar till cigaretter, rulltobak och tobak för vattenpipa

De tobaksvaror som säljs i flagor och kan användas till att tillverka cigaretter och vattenpipstobak, det vill säga rulltobak, ska märkas enligt den första kategorin. Förpackningarna till cigaretter, rulltobak och tobak för vattenpipa ska ha en allmän varning: **Rökning dödar**, informationstext: **Tobaksrök innehåller över 70 cancerframkallande ämnen**, och **två kombinerade hälsovarningar med en av fjorton texter** (återfinns i HFSL-FS 2016:46) och **tillhörande bild**.

Enligt HSLF-FS 2016:77 ska det på varje förpackning även framgå rökavvänjningsinformation som hänvisar till Sluta-Röka-Linjen med kontaktinformation. Enligt 2 kap. 22 § HSLF-FS 2016:46 ska rökavvänjningsinformationen tryckas i svart på varmgul bakgrund.

Förvaltningsrätten i Stockholm, Mål 6128-18, 2018-04-05, konstaterar att det inte är visat annat i målet än att produkten Smokey Gold kan användas till att tillverka cigaretter. Enligt förvaltningsrättens mening måste den aktuella regleringen tolkas på så sätt att alla tobaksvaror, med undantag endast för sådana varor som klarlagts inte vara avsedda för rökning, ska förses med varningstext för rökning. Denna tolkning överensstämmer med det grundläggande syftet med regleringen. Det är inte klarlagt att Smokey Gold inte är avsedd för rökning. Förvaltningsrättens bedömning är att produkten ska vara försedd med hälsovarning för sådana produkter som är avsedda för rökning för att få tillhandahållas konsumenterna på marknaden.

Hälsovarningar på förpackningar för rökfria tobaksvaror

Det säljs även tobaksvaror som är riktigt finmald som mjöl och t.ex. snusprillor där det bara är att tillsätta vatten. Dessa tobaksprodukter ska märkas enligt den tredje kategorin och ska ha hälsovarning för rökfria produkter med texten: **Denna tobaksvara skadar hälsan och är beroendeframkallande**.

Vad kan märkas om

Cigaretter och rulltobak i påsar måste ha hälsovarningarna tryckta på förpackningen. Enligt EU's tobaksproduktdirektiv är definitionen av en påse en styckförpackning med rulltobak, antingen i form av en rektangulär ficka med en flik som täcker öppningen eller i form av en flatbottnad påse. På övriga tobaksförpackningar får hälsovarningarna klistras på förpackningen, förutsatt att klistermärkena inte går att avlägsnas, alltså borde vissa produkter gå att märka om.

Vad ska kommunen göra om de hittar rulltobak i detaljhandeln?

Enligt 19 a § punkt 2 har kommunen den omedelbara tillsynen över märkning av tobaksvaror (och örtprodukter för rökning) som tillhandahålls konsumenter.

Kommunen ska vid tillsyn:

1. Bedöma vad det är för typ av tobaksprodukt vid försäljning och vad konsumenten kan använda den till. Går det till exempel att tillverka cigaretter av tobaksprodukten ska det märkas enligt den kategorin och är produkten så finmald att det inte går att röka den, ska den märkas som en rökfri tobaksvara.
2. Kontrollera att märkningen är korrekt utifrån bedömningen.

Om märkningen inte är korrekt

Kommunen har flera olika handlingsalternativ om märkningen inte är korrekt. Nedan beskrivs några av dem och kommunen får själv göra en bedömning vilket handlingsalternativ som är lämpligt vid varje enskilt ärende. De olika handlingsalternativen måste ske utifrån kommunens rutiner, delegationsordning och förvalningslag (2017:900).

Frivillig rättelse

1. Upplys näringsidkaren om kommunens bedömning och hur korrekt märkning ska vara utifrån det. Försök få näringsidkaren att på frivillig väg ta bort de felmärkta tobaksprodukterna.
2. Dokumentera i tillsynsprotokollet vad ni kommit överens om och sänd en inspektionsrapport/brev till näringsidkaren.
3. Gör flera återbesök och kontrollera om näringsidkaren har gjort det ni kom överens om.
4. Om näringsidkaren inte åtgärdat de fel som uppmärksammats kan kommunen gå vidare med administrativa sanktioner.

Omhändertade tobaksprodukterna

1. Omhändertade tobaksprodukterna enligt 21 § tobakslagen.
2. Skriv ett protokoll på plats vilka produkter som är omhändertagna och ge butiken en kopia på protokollet.
3. Skriv ett beslut om omhändertagande, med bifogad överklagandehänvisning, när du är tillbaka på kontoret. Tänk på att näringsidkaren har möjlighet att märka om tobaksprodukterna i efterhand. Det ska framgå i beslutet att näringsidkaren har möjlighet att märka om tobaksprodukterna samt inom vilken tid detta ska göras.

4. Näringsidkaren får märka om sina tobaksprodukter och få dem tillbaka när detta är gjort. Väljer näringsidkaren att inte märka om sina tobaksprodukter får kommunen förstöra dessa.
5. I samband med beslut om omhändertagande kan kommunen även skriva ett förbud eller föreläggande kombinerat med vite om att sälja felmärkta produkter i framtiden.

Förbud med vite att sälja felmärkta tobaksprodukter.

1. Dokumentera noggrant de felmärkta tobaksprodukterna på plats. Det är lämpligt att både upprätta ett tillsynsprotokoll och att ta foton på samtliga sidor på förpackningarna samt på placeringen av produkterna i butiken.
2. Skriv ett beslut om förbud med vite att sälja felmärkta tobaksprodukter när du är tillbaka på kontoret. I beslutet ska det tydligt framgå vilken bedömning kommunen gjort och utifrån det på vilket sätt tobaksprodukterna ska märkas med hänvisning till rätt föreskrifter.
3. Efter delgivning av beslutet är det viktigt att göra uppföljande tillsyn för att kontrollera om beslutet efterlevs och vid behov ansöka om att vitet ska dömas ut.

Varning eller försäljningsförbud.

Om kommunen har upplyst näringsidkare om hur korrekt märkning ska vara och näringsidkaren trots detta fortsätter sälja felmärkta tobaksprodukter kan kommunen utfärda varning eller försäljningsförbud. Polisen har inte tillsyn över märkning av tobaksprodukter. Däremot är det straffbart att uppsåtligen sälja felmärkta tobaksprodukter till konsumenter och polisen har då möjlighet att beslagta produkterna.

1. Dokumentera noggrant de felmärkta tobaksprodukterna på plats, eventuellt tillsammans med polisen. Kommunen upprättar ett tillsynsprotokoll och polisen upprättar ett protokoll för beslaget, om de beslagtar produkterna. Kommunen kan även omhänderta de felmärkta tobaksprodukterna, se ovan.
2. Skriv ett beslut (varning eller försäljningsförbud) när du är tillbaka på kontoret. Vänta tills du fått en kopia på Polismyndighetens beslagsprotokoll. Ett försäljningsförbud gäller i högst sex månader.

Övrig information

Att så kallad råtabak/råtabakspill som säljs i stora förpackningar ofta inte är beskattade är inget kommunen behöver agera mot. Det är dock önskvärt att kommunen rapporterar och tar foton som skickas till Skatteverket. Skatteverket vill ha information om i vilken butik produkterna hittats, vad de heter (det dyker ständigt upp nya liknande produkter) och hur många av varje paket det finns, med viktangivelse. Kontakta gärna Skatteverkets punktskattekontor i Ludvika på telefon, 010-578 71 99 eller 010-578 70 15 för vidare instruktioner.

Slutligen vill länsstyrelsen betona vikten av att tillsynsmyndigheterna öppnar förpackningar och gör en bedömning av vad tobaken kan användas till och utifrån det tar ställning till korrekt märkning och fattar beslut som sedan kan överklagas. Det är först efter en rättslig process som det finns praxis och en definition av produkterna kan tas fram.

För mer information om bland annat märkning besök www.folkhalsomyndigheten.se.

I föreskriften *Folkhälsomyndighetens föreskrifter om utformning av hälsovarningar och hälsovarningars placering på förpackning till tobaksvaror* (HFSL-FS 2016:46) finns mer detaljerad information om märkning av tobaksprodukter.

Denna skrift är framtagen av:

Länsstyrelsen Blekinge
Länsstyrelsen Stockholm
Länsstyrelsen Västernorrland
Länsstyrelsen Jämtland
Länsstyrelsen Norrbotten

Kontakta din länsstyrelse om du har några frågor.